

- Det måste ske ett planmässigt urval bland alla de produktionsuppgifter, som nu aktualiserats. Detta urval kan ge de allmänna ytterlinjerna till ett svenskt uppbyggnadsprogram.

Ingvar Svennilson

Synpunkter på ett svenskt uppbyggnadsprogram

Stå vi inför en arbetslöshetskris? Den frågan uppställdes i föregående nummer av denna tidskrift. De orsaker som motiverade, att frågan då besvarades jakande, äro i full verksamhet idag och skillnaden i framtidsutsikterna består i huvudsak endast däri, att krisen har ryckt närmare. Olika buffertar ha tagit första stöten mot avspärningen. Vi kunna till en tid leva på de stora lagren importerade råvaror, men de industrier, som äro beroende av dessa råvaror, få mer och mer känning av, att förbrukningen måste skäras ned, för att försörjningen på längre sikt skall kunna tryggas. Exportindustrin har omvänt i viss utsträckning fortsatt att arbeta på lager och på före avspärningen gjorda beställningar. Men denna sysselsättning har givetvis sina mycket snäva gränser.

Genom avtal om vidgat handelsutbyte med länder, med vilka handel är möjlig, har man delvis lyckats neutralisera avspärningens verkningar. Men det är endast på några speciella industriområden, som man genom ett sådant vidgat handelsutbyte kan få ersättning för den handel över haven västerut, som nu blivit omöjliggjord.

Någon ljusning i byggnadsindustrins läge har ju ej heller inträtt.

Under de senaste månaderna har en nedgång i sysselsättningen ägt rum ej blott inom byggnadsverksamheten utan även inom ett flertal andra industrigrenar. Nedgången har dock totalt varit relativt begränsad och det synes sannolikt, att sysselsättningen under återstoden av detta år kommer att sjunka i relativt långsam takt. Så snart de mest omfattande militära beställningarna hunnit avvecklas, och detta kan väntas ske kring det stundande årsskiftet, kommer emellertid en betydande nedgång i sysselsättningen att sätta in — såvida ej genom planmässiga åtgärder produktionen inriktas på nya uppgifter.

Den huvudlinje i strävandena att bereda sysselsättning, som angivits av finansministern i den inför urtiman framlagda propositionen nr 1, synes bilda

Synpunkter på ett svenskt uppbyggnadsprogram

en ur såväl penningpolitiska som försörjningspolitiska synpunkter självklar utgångspunkt för åtgärderna på detta område. Den innebär, att vid sidan av åtgärder för att stärka vår militära beredskap de nya produktionsinsatserna främst skola inriktas på att förbättra försörjningen under det nuvarande krigsläget.

Sedan en tid äro de statliga myndigheter och näringsorganisationer, som närmast ha med dessa frågor att skaffa, sysselsätta med att inventera de möjligheter och behov av en sådan produktion, som för närvarande erbjuda sig. De i anledning av kriget tillsatta kommissionerna ha i ett flertal fall redan tagit initiativ till och givit stöd åt produktionsinsatser i angivet syfte. Det har emellertid nu ansetts önskvärt att på en gång få en samlad överblick över de möjligheter till insatser, som öppna sig i framtiden.

Så mycket står redan nu klart, att det icke är av brist på trängande arbetsuppgifter, som arbetskraften kan nödgas gå sysslolös. Det är i en krigstid med dess speciella krav mer än någonsin naturligt, att de nya produktionsuppgifterna, utvalda efter sin angelägenhetsgrad, icke kunna fördela sig i samma proportion på olika industrier, som arbetskraft blir friställd på grund av nedgången i de normala produktionsuppgifterna. Men för den arbetskraft, som nu är sysselsatt i eller som kan överflytta till de områden, där arbetsuppgifter vänta, föreligga utan tvivel mer än nog av arbetsuppgifter av mycket angelägen art, som äro tekniskt lösbara inom ramen för våra resurser under avspärrningen.

De olika arbetsuppgifter, som nu äro aktuella, komma sålunda att trängas om det utrymme, som bestämmes av tillgången på friställd arbetskraft, råvaror, maskinkapacitet och av de finansiella möjligheterna. Det synes därför vara nödvändigt, att de olika arbetsobjekten på ett relativt tidigt stadium vägas mot varandra ur alla aktuella synpunkter och att på grundval därav en i möjligaste mån rationell sovring kommer till stånd. Det enda tänkbara alternativet är, att en kapplöpning anordnas mellan olika arbetsuppgifter och att produktionsprogrammet får bestämmas av den tidsföljd, i vilken olika behov anmälas och få en politisk förankring. Ett sådant urval i panikens tecken kan givetvis ej tjäna till att uppnå det mål, som uppställts för den ekonomiska politiken, bl. a. i det ovan nämnda uttalandet av finansministern. Detta synes endast kunna ske, om ett samtidigt urval sker bland alla de produktionsuppgifter, som nu aktualiserats. I bästa fall skulle detta urval resultera i vissa allmänna ytterlinjer till ett svenskt uppbyggnadsprogram.

En relativt tekniskt betonad uppgift är att bland olika möjliga projekt utvälja sådana, som passa till våra resurser av ledig arbetskraft, vår industriella kapacitet, våra tillgångar på råvaror samt att avväga programmets omfattning i förhållande till det finansiella utrymmet. Vissa synpunkter på dessa pro-

blem skola anläggas i det följande. Av primär politisk innebörd måste där-
emot en sovring av de olika arbetsuppgifterna vara, som tar sikte på vikten
av de behov, som de äro avsedda att fylla. I förgrunden står avvägningen
mellan militär beredskap och civil försörjning. Men valet måste även komma
att stå mellan projekt, som i olika grad och på olika lång sikt bidraga till
folkförsörjningens upprätthållande. Vissa projekt för tillverkning av för
folkhushållet i nuvarande läge nödvändiga varor tillfredsställa den av finans-
ministern angivna urvalsprincipen — att produktionsinsatsen i största möj-
liga mån skall utmogni i ett tillskott till vår omedelbara försörjning, d. v. s.
att investeringar på längre sikt i möjligaste mån skola undvikas. Vad gäller
mindre nödvändiga varor, såsom möbler, husgeråd och inventarier, öppna sig
praktiskt taget obegränsade möjligheter, som tillfredsställa det av finans-
ministern uppställda kriteriet. Slutligen öppna sig möjligheter att genom
långfristiga investeringar samtidigt på lång och kort sikt tillfredsställa vitala
försörjningsbehov — åtgärder, som ur den av finansministern anlagda pen-
ningpolitiska synpunkten te sig mindre gynnsamma, eftersom i sådana fall
den omedelbara produktionsinsatsen blir mycket omfattande i förhållande
till tillskottet av nyttigheter på kort sikt. Valet mellan produktionsuppgifter
av sådana skilda typer torde få ske med hänsyn tagen såväl till de olika
behovens vikt som till förhållandet mellan produktionsinsats och utbyte därav
på kort sikt i de olika fallen.

Olika möjligheter komma givetvis ej att stå så renodlade mot varandra,
som här angivits. En mängd omständigheter måste inverka på valet, som i
detta sammanhang ej kunna beröras. Avsikten har endast varit att beröra
några av de viktigare synpunkter, som borde beaktas vid ett urval av lämp-
liga arbetsuppgifter. Dessa synpunkter skola något ytterligare utföras i an-
knytning till den följande översikten över några produktionsuppgifter, som
synas kunna aspirera på en plats i ett svenskt uppbyggnadsprogram.

På två områden har en verksamhet av den art, som fyller de av finans-
ministern uppställda önskemålen, redan tagit en betydande omfattning.

Vedanskaffningen forcerades som bekant under våren 1940 och i skogs-
bruket kunde ett stort antal arbetare från andra yrkesområden finna syssel-
sättning. Under innevarande bränsleår 1940/41 planeras en betydligt större
vedanskaffning än under det gångna bränsleåret. Att märka är emellertid, att
avverkningen nu kan fördelas över en längre säsong, än vad tidigare var
möjligt. Någon större ökning av behovet av arbetskraft för vedavverkning
torde man därför icke behöva räkna med vid nu gällande avverkningspro-
gram. — Detta förutsätter givetvis, att den beräknade importen av kol och koks
kan genomföras. Behovet av virke för gengasdrift torde ej bli av den storleks-
ordning, att det mera avsevärt rubbar det nu gällande avverkningsprogrammet.

Synpunkter på ett svenskt uppbyggnadsprogram

Det andra område, där en verkligt betydande nyproduktion kommit till stånd, som direkt tillfredsställer marknadens behov, är tillverkningen av gengasaggregat. Dess utveckling erbjuder även intresse ur de ovan antydda principiella synpunkterna. Tillverkningen och monteringen av aggregat har under höstmånaderna tagit en sådan omfattning, att denna verksamhet blivit en betydande faktor att räkna med ur sysselsättningssynpunkt. Det program för tillverkning av nya aggregat, som olika verkstäder lagt upp, är i förhållande till behovet mycket omfattande. De aggregat, som beräknas vara i drift vid årsskiftet, göra det möjligt att tillgodose de mest trängande transportbehoven. Denna utveckling är givetvis ytterst tillfredsställande ur försörjningssynpunkt, men den innebär samtidigt, att möjligheterna att på längre sikt bereda sysselsättning med denna tillverkning bli relativt begränsade. Att under år 1941 ytterligare öka tillverkningens omfattning förefaller knappast möjligt. Snarast måste man bereda sig på en successiv avveckling av denna industri under det kommande året. Ätminstone gäller detta tillverkningen av aggregat för lastbilar och bussar. Vid nuvarande omfattning av tillverkningen skulle samtliga motorfordon av dessa slag ha försetts med gengasaggregat före utgången av nästa år. En sådan allmän omställning är varken ur tekniska eller ekonomiska synpunkter möjlig att genomföra. Ifråga om personbilar fyller däremot den nu planerade produktionen endast en bråkdel av de behov, som maximalt skulle kunna göras gällande. Det blir emellertid på detta område mycket snart fråga om montering av bilar, som äro i drift endast en kort sammanlagd tid per år för relativt lyxbetonade ändamål.

Man ser sig inför denna utvecklingsmöjlighet föranlåten resa frågan, hur långt ersättningsproduktionen skall tillåtas sträcka sig i riktning mot att tillfredsställa behov, som ur allmänna synpunkter måste betraktas som mindre nödvändiga. Detta är givetvis en fråga, på vilken ej något absolut svar kan ges. Avgörande blir, vilka behov i övrigt, som konkurrera om råvaror, kapacitet och arbetskraft. Frågan kan således icke besvaras, förrän en i möjligaste mån fullständig överblick över alla konkurrerande behov vunnits. Ur principiell synpunkt är det emellertid nödvändigt att vid ett bedömande av de aktuella omställningsproblemen hålla klart för sig, att även om sysselsättningsproblemet har mycket stora dimensioner, det icke är säkert, att vi under nuvarande krigstid ha råd att ge sysselsättning i en produktion, som är avsedd att tillgodose mindre trängande konsumtionsbehov.

På båda de här berörda områdena, där produktionen inriktas på att ersätta importerade fasta och flytande bränslen, ha förutsättningarna så till vida varit mycket gynnsamma, som man utan några kostsamma eller tidsödande nya investeringar kunnat snabbt få till stånd en produktion, som gör oss oberoende av importerade råvaror. En första överblick över de möjligheter, som

föreligga att på andra områden företa en sådan omställning av produktionen, visar, att omständigheterna i övrigt endast i mycket begränsad utsträckning ligga lika gynnsamt till. På verkstadsområdet föreligga vissa relativt begränsade möjligheter till en ersättningsproduktion, som kan genomföras utan en tidsödande produktionsomställning. Som exempel kan nämnas, att man planerar en ökad produktion av olika slag av verktygsmaskiner, som tidigare ej tillverkats inom landet. Överallt där det är fråga om att få till stånd produktion inom landet av råvaror, som tidigare importerats, blir däremot naturligt nog omställningen relativt tidsödande. Man måste under den närmaste tiden främst ägna sig åt att bygga upp den industriella kapacitet, som på ett senare stadium kan möjliggöra den nya produktionen. Av allt att döma kommer ej heller den investeringsverksamhet, som på detta sätt blir nödvändig, att ställa lika stora anspråk på kapital, som industrin gjort under fredstid vid sin normala expansion.

Emellertid öppnar sig vid sidan av möjligheterna till produktionsinsatser på kort sikt ett mycket vidsträckt fält, där åtgärder, som bidraga till en förbättrad försörjning under den nuvarande krigstiden, med nödvändighet på grund av de tekniska förutsättningarna måste inriktas på lång sikt. Det torde icke råda något tvivel om, att möjligheterna till insatser enbart på kort sikt äro så begränsade, att utrymme finnes för en betydande insats av denna mera långsiktiga art.

Som exempel på produktionsuppgifter, som ha karaktären av investering på relativt lång sikt, men som likväl tillräckligt bidra till en förbättring av vår försörjning under nuvarande avspärning för att äga en hög grad av aktualitet, kunna nämnas: elektrifiering av järnvägar, jordbruk och hem på landsbygden, en motsvarande utbyggnad av vattenfall och kraftlinjer samt bränslebesparande ombyggnader och omställning av industrins eldningsanordningar. I alla dessa fall uppnås en besparing av importerat bränsle. Även åtgärder i arbetsbesparande syfte kunna på olika områden bidra till en ökad avkastning. Man tänker härvid främst på jordbruket, där inkallelser och försämrade betingelser för jordbruksarbetet i övrigt kunna göra det önskvärt att vidtaga anordningar, som möjliggöra en besparing av arbetskraft. Bland sådana anordningar kunna nämnas anskaffning av mera effektiva redskap och maskiner, förbättringar av jordbrukets byggnader genom moderna transportanordningar m. m. I detta sammanhang kan även nämnas det arbete, som redan påbörjats för att ordna vatten- och avloppsledning för jordbrukarhemmen, uppföra kollektiva tvättstugor etc. En ökad produktivitet hos jordbruket under nuvarande avspärning kan även uppnås genom olika slag av anläggningar för bättre tillvaratagande av jordbruksprodukterna.

Synpunkter på ett svenskt uppbyggnadsprogram

Bostadsbyggandet kan även komma att behöva upprätthållas för att fylla på vissa orter uppstående brister i bostadstillgången.

Emellertid kunna ansträngningarna att få till stånd ny produktion i stället för den, som faller bort, icke enbart inriktas på att förbättra vår civila försörjning under den relativt fredliga period under avspärning, som vårt land för närvarande upplever. Omfattande åtgärder, som stärka vår beredskap för allvarligare påfrestningar och detta såväl på det civila som det militära området, synas vara behövliga.

Under den gångna krigstiden har vid upprepade tillfällen vår transportapparat i olika sammanhang blivit överansträngd. En god beredskapsåtgärd såväl ur militär synpunkt som ur civil försörjningssynpunkt synes vara att utbygga vårt inre transportväsende för att bättre kunna möta sådana påfrestningar. På denna punkt anmäla sig behov av dubbelspår på vissa bansträckor, av vissa nya järnvägslinjer samt av ur angiven synpunkt betydelsefulla nya vägar.

Möjligheterna att tillfredsställa alla här nämnda behov bli emellertid i sista hand beroende av de resurser, som stå till förfogande, sedan försvaret fått sitt. Materielanskaffningen för försvaret och arbetet på försvarsanläggningarna ha ju under de gångna månaderna varit mycket omfattande. En fjärdedel av industriproduktionen har under den gångna sommaren beräknats tillflyta militära ändamål. Som man kunde vänta sig, har inom den ram för försvaret, som hittills uppdragits, för vissa slag av materiel en viss relativ mättnad uppnåtts. Men som alla veta, måste ännu stora ansträngningar göras för att något så när hålla takten med den enormt snabba militära utvecklingen i de krigförande länderna. Att skjuta de civila försörjningsproblemen i förgrunden låter sig givetvis icke med bibehållen självständighet göra i ett land, omgivet av länder, där krigsmaskineriet arbetar för fullt. Att insatser ännu behöva göras för att utbygga pansarvapen, flotta och flyg torde stå klart för var och en. Det är ett välbekant förhållande, att varje utbyggnad och modernisering av en försvarsordning medför mycket stora engångsutgifter i förhållande till de driftskostnader, som måste utgå, sedan försvarsordningen en gång stabiliserats. De berörda områdena äro i enorm grad kostnadskrävande och därtill i utpräglad grad arbetskrävande. Ingen torde därför vid detta laget längre tvivla på, att våra försvarsutgifter under de närmaste åren betydligt komma att överstiga utgifterna under de senast gångna åren, och att den nödvändiga arbetsinsatsen i flera rustningsindustrier kommer att växa.

Såsom inledningsvis framhållits, är det ur flera synpunkter av vikt, att man vid utformningen av uppbyggnadsprogrammet håller den av finansministern angivna riktlinjen i sikte, d. v. s. inriktar sig på produktion, som

omedelbart och helt ger resultat i förbättrad folkförsörjning. Man måste blott hålla klart för sig, att denna linje, om den fullföljes endast för relativt nödvändiga varor, ej bär så långt. Man skulle t. o. m. våga uttala den förmodan, att med den angivna begränsningen till nödvändiga varor — åtminstone vid nuvarande allmänna förutsättningar för det ekonomiska livet — inga svåra avvägningsproblem gentemot andra behov komma att uppstå, eftersom man inom den angivna ramen ej gärna kan komma att inkräkta på det utrymme, som måste lämnas åt militär produktion — det enda likvärdiga alternativet.

Den militära produktionen är ju ur penningpolitisk synpunkt till sina verkningar likvärdig med en investering på mycket lång sikt. Den linje i uppbyggnadspolitiken, som man därutöver torde få slå in på, i den mån utrymme därför finnes, kommer även att innebära, att mer eller mindre långfristiga investeringar göras i folkförsörjningens tjänst. Såsom tidigare berörts, kommer för övrigt produktionen direkt för marknaden i många fall att fordra upp till ett års förberedelser i form av investeringar i anläggningar och maskiner. Det synes sålunda svårt att undvika, att ett uppbyggnadsprogram med inriktning på nödvändiga militära och civila behov åtminstone på kort sikt i alldeles övervägande grad får karaktären av ett investeringsprogram. Det blir främst fråga om anläggningsarbeten och anskaffning av maskiner eller annan varaktig materiel. Med eller mot sin vilja kommer man i detta avseende att starkt närma sig 1933 års program med därav följande i nuvarande läge mindre gynnsamma penningpolitiska verkningar.

Vilket utrymme finnes då vid nuvarande avspärning för en omfattande investeringsverksamhet?

Tillgången på arbetskraft. Arbetslöshetsriskerna äro stora just för de industrier, som kunna komma att anlitas för investeringsverksamhet av ifrågasatt slag, nämligen gruppen metallindustri och mekaniska verkstäder samt byggnadsindustrin. Ansträngningarna torde i första hand få inriktas på en verksamhet, som åtminstone ger arbetarna inom dessa grupper sysselsättning. Omflyttningar av arbetskraft bli därvid nödvändiga, och speciellt måste arbetare överflyttas från bostadsbyggandet och därtill anknutna byggnadsämnesindustrier, då ju bostadsbyggandet enligt en allmänt accepterad uppfattning ej kan hållas uppe på den nivå, som uppnåddes under de närmaste åren före kriget. De stora överskottsområdena för arbetskraft i övrigt bliva under nuvarande betingelser skogsindustrierna och vissa konsumtionsindustrier, speciellt beklädnadsindustrierna, som så småningom måste inskränka driften på grund av råvarubrist. Även från dessa industrier borde i viss utsträckning arbetskraft kunna överföras till nya uppgifter, men möjligheterna torde här vara långt mera begränsade, eftersom man kan räkna med, att

Synpunkter på ett svenskt uppbyggnadsprogram

verksamheten kommer att återupptagas, när handeln med de transoceaniska länderna åter kommer igång.

Givet är, att med hänsyn till den begränsade rörligheten hos arbetskraften vid valet mellan olika arbetsobjekt vissa hänsyn måste tagas till arbetslöshetens fördelning på yrken och orter. — I förhållande till sin kapacitet kommer tydligen verkstadsindustrin att bli hårdast belastad. Redan ur kapacitetssynpunkt blir det därför nödvändigt att i möjligaste mån anpassa uppbyggnadsprogrammet, så att det fyller ut luckorna i kapacitetsutnyttjandet. Därmed kommer inom detta område hänsyn samtidigt att tagas till arbetslöshetens topografi.

Tillgången på råvaror. Det är en välbekant sak, att såväl anläggningar som maskiner och annan materiel i övervägande grad taga inhemska råvaror i anspråk. Vid sovringen av olika arbetsobjekt måste dock hänsyn tagas till vissa ömtåligare punkter i vår råvaruhushållning under avspärrningen. Varken tillgången av metaller eller av industribränsle torde dock vid nu gällande hushållsplaner draga någon snävare gräns för sysselsättningen av den friställda arbetskraften med investeringsverksamhet av ifrågavarande slag.

Man måste emellertid även uppmärksamma, att en omfattande anläggningsverksamhet kan komma att utsätta den nu begränsade transportapparaten för vissa påfrestningar. Enligt nuvarande produktionsprogram skulle emellertid fram på våren större delen av det tillgängliga lastbilsbeståndet vara omändrat för gengasdrift. Samtidigt arbetar trafikkommissionen på en effektivisering av transportväsendet. Trots dessa åtgärder för att höja transportapparats kapacitet torde det bli nödvändigt att taga en viss hänsyn till transportproblemen vid valet av arbetsobjekt. Men i stort torde icke transportapparats resurser vid ett lämpligt val av arbetsobjekt begränsa möjligheterna att ge arbetskraften sysselsättning.

Förutsättningar synas sålunda föreligga att vid en omsorgsfull planering, vid vilken hänsyn tages till kapacitet, råvarutillgångar och transportapparats resurser, utforma ett sysselsättningsprogram, som ger sysselsättning åt den arbetskraft, som det är möjligt och lämpligt att sätta in på sådana områden, där angelägna uppbyggnadsuppgifter vänta.

Det penningpolitiska utrymmet. Den kritiska frågan blir emellertid, vilket utrymme för försvarsutgifter och kapitalkrävande investeringsverksamhet, som de ansvariga penning- och finanspolitiska myndigheterna anse sig kunna bereda. Den finanspolitiska sidan av detta problem skall här icke närmare beröras. Det rör sig här, med en förenklad formulering, om köpkraftens inanspråktagande av de enskilda och av staten (genom beskattning och upplåning) samt statens upplåning i riksbanken. Det är här fråga om ett

såväl tekniskt som politiskt ytterst invecklat problem. Svårigheterna vid dess lösning borde dock ej få lägga hinder i vägen för sysselsättningspolitiken.

Under de antydda finanspolitiska problemen döljer sig emellertid den grundläggande frågan om förhållandet mellan inkomst- och köpkraftsbildning samt varutillgång. Frågeställningen på detta plan blir denna: I vilken utsträckning kan man utan risk för inflatorisk prisstegring vidtaga åtgärder, som hålla köpkraften uppe, när varutillgången på grund av avspärningen måste minskas?

Problemet ter sig i detta avseende mycket olika på kort och på lång sikt. Våra lager av utländska råvaror äro tillräckligt stora för att vid nu gällande hushållningsplaner i förening med våra inhemska resurser och den ännu möjliga importen förhindra, att under det närmaste året någon mera omfattande sänkning behöver äga rum i den svenska konsumtionens volym från den standard, som uppnåddes under den närmaste förkrigstiden. Konsumtionen torde redan nu huvudsakligen på grund av frivilliga inskränkningar ha nedgått minst i samma grad. Någon ytterligare nedpressning av den totala konsumtionsvolymen torde därför icke vara nödvändig utan endast en omfördelning av konsumenternas utgifter på olika slag av varor. Det möter givetvis stora svårigheter att styra konsumenternas utgifter i önskad riktning. Konsumtionsregleringarna ha emellertid redan utvecklats så långt, att uppgiften ej borde vara olösbar. Risken för en inflatorisk utveckling som en följd av en omfattande investeringsverksamhet, som håller köpkraften uppe, får därför, vad gäller det närmaste året, ej överskattas.

På längre sikt möta givetvis större svårigheter vid fortsatt avspärning av handeln västerut. Reservlagren bli så småningom uttömda. Å andra sidan komma de investeringar, som genomföras under den närmaste tiden, att på längre sikt mogna ut i nya inhemska varor, konstgödningsmedel, textilråvaror etc. Regleringarna av varumarknaderna komma även med nödvändighet att utvidgas till ett större område och de inflatoriska verkningarna av en på varumarknaderna pressande köpkraft kommer därigenom att begränsas. Man synes därför i sysselsättningens intresse kunna taga ganska långt gående risker, när det ur denna penningpolitiska synpunkt gäller att avgränsa investeringsverksamhetens omfattning.

Svaret på de här berörda finans- och penningpolitiska frågorna blir helt utslagsgivande för uppbyggnadsprogrammets utformning. Drages den finansiella ramen relativt snävt, bli våra resurser av råvaror och industriell kapacitet ej så hårt belastade, överflyttningar av arbetskraft bli i mindre utsträckning nödvändiga och planeringen blir ur tekniska synpunkter lättare, men samtidigt blir sysselsättningsproblemet endast delvis löst.